

اللهم صل على محمد و آل محمد و عجل فرجهم

بسم الله الرحمن الرحيم

سیر تفصیلی روش درس سوره مبارکه شعراء

مرحله اول. مطالعه تدبر سوره شعراء با روشهای قبل

بهترین روشها برای این بخش از مطالعات، روشهای تدبری سوره‌ای منحصر به دروس اول تا پنجم می‌باشد.

مدل اول. مطالعه سوره با روش درس اول تدبر سوره‌ای

مدل دوم. مطالعه سوره با روش درس اول و یکی از دروس دوم تا پنجم تدبر سوره‌ای

مدل سوم. مطالعه سوره با روش درس اول و دو درس از دروس دوم تا پنجم تدبر سوره‌ای

بدیهی است هر چقدر در این مرحله متدبر به صورت عمقی‌تر و از روشهای مختلفی که برای او دید ساختاری نسبت به سوره ایجاد کند، سوره را مطالعه نماید در مراحل بعدی از سرعت عمل و دقت نظر بیشتری برخوردار خواهد بود.

مرحله دوم. ترسیم جدول احکام به تفصیل سوره

در این سوره جدول احکام به تفصیل بر اساس آیات ابتدایی سوره و تفکیک آنها به موضوعات دربردارنده‌شان ترسیم شده‌است. نکاتی که می‌توان در ترسیم جدول مورد توجه قرار داد عبارتند از:

- اصولاً در تفکیک آیات برای شکل‌گیری ستون‌ها به تمامی سوره توجه می‌شود تا تفکیک به نحوی صورت پذیرد که کلی‌ترین موضوعات سوره استخراج شود. هر ستون دربردارنده یک موضوع اصلی است.
- در این جدول هم ترتیب رعایت شده و هم موضوعات در کلی‌ترین حالت ممکن تفکیک شده‌اند. بنابراین جدول را می‌توان به صورت عرضی (روابط سطرها) و طولی (روابط ستونها) تحلیل کرد.
- در این جدول رئوس موضوعات مطرح در یک سوره استخراج می‌شوند. بر این اساس هیچ آیه‌ای نیست مگر اینکه حداقل در یک ستون قرار می‌گیرد. بنابراین قرآن پژوه با مبنا قرار دادن آیات ابتدایی سوره و تفکیک آنها به موضوعات دربردارنده آنها آغاز می‌کند؛ مادامی که به موضوع جدید دست می‌یابد ستونی جدید به جدول اضافه می‌شود و زمانی که دیگر موضوع تکراری باشد به سطر بعدی منتقل می‌شود. این کار تا پایان سوره ادامه می‌یابد.
- اگر در مرحله‌ای از ترسیم این جدول قرآن پژوه نداند آیه مورد نظر دربردارنده موضوعی جدید است یا نه، باید آیه را ستونی جدید قرار دهد. در روند تکمیلی تدبر در سوره آیات این ستون یا در نتیجه فهم موضوع در یکی از ستون‌های موجود قرار می‌گیرند یا دربردارنده موضوعی جدید بوده و ستونی جدید را می‌سازند. بنابراین هر وقت در تشخیص موضوع آیه‌ای تردید بود آن را در ستونی جدا قرار می‌دهیم تا زمانی که در نتیجه تکرار مطالعات محل دقیق آیه تعیین شود.
- در جدول رویکرد حداکثری در نشان دادن پیوستگی موضوعات جزئی در آیات است. بنابراین تفکیک در حداقل ممکن و محدود به موضوعات کلی صورت می‌پذیرد و تفکیک جزئی مربوط به سطح ریز موضوعات در نمودار صورت می‌پذیرد. به همین دلیل مبنا در جدول تفکیک حداقلی موضوعات در آیات - به ویژه آیه واحد- است. از همین رو، آیاتی که ذیل یک موضوع دارای پیوستگی سیاقی هستند، معمولاً تفکیک نمی‌شوند.
- گاهی اوقات در جدول یک آیه به دو یا چند بخش تفکیک شده است؛ در حالی که در موارد مشابه، آیه‌ای دیگر با وجود اینکه چند موضوع دارد، در یک ستون قرار گرفته‌است. دلیل این موضوع نشان دادن تنوع رویکردی است که می‌توان به تفکیک یا عدم تفکیک آیات داشت. اینکه آیه‌ای تفکیک می‌شود یا نه، به کاربردی که قرآن پژوه از جدول انتظار دارد،

مرتبط است. بنابراین در این قبیل موارد هم می‌توان تفکیک انجام داد، هم نه. اما به صورت کلی - بنابر آنچه در بند قبلی گفته شد- بنابر عدم تفکیک تا حد امکان است.

- مبنای اصلی تفکیک در این سوره خطاب‌های مستقیم به حضرت رسول است. به همین این جدول از سه ستون تشکیل شده است: ستون اول/ آیات دربردارنده خطاب مستقیم به ایشان. ستون دوم/ آیات متصل این خطاب‌های مستقیم. ستون سوم/ آیات غیر متصل به این خطاب‌های مستقیم
- آیات دربردارنده خطاب مستقیم: آیاتی هستند که به جهت ادبی در آن با ضمیر یا فعل یا .. به پیامبر اشاره شده است.
- آیات متصل به خطاب مستقیم: آیاتی هستند که به جهت ادبی و موضوعی یا صرفاً موضوعی با آیات دسته قبل ارتباط دارند. باید به این نکته دقت داشت که ممکن است آیه یا آیاتی که دربردارنده خطاب مستقیم هستند قبل یا بعد از این دسته آیات آمده باشند. در هر دو صورت آیات این دسته باید در ستون دوم قرار گیرند.
- آیات غیر متصل به خطاب مستقیم: آیاتی که جزو دو دسته اول قرار نگیرند.
- در جدول شماره ۲ این سوره، یک بار دیگر آیات مربوط به ستون اول جدول به صورت جداگانه آمده است؛ چرا که از جدول بدست می‌آید همه آیات سوره در دو سطح با ستون اول ارتباط دارند. در این جدول، پیوستگی آیات مورد توجه قرار گرفته است. می‌توان با توجه به همین آیات و نقاط مشترک و متمایز موضوعات آن، به وجوه مشترک و متمایز مقاطع میانی آنها پی برد. بدین ترتیب به صورت دقیق‌تری می‌توان داستان‌های بیان شده در سوره و جایگاه آنها را نسبت به غرض سوره تحلیل کرد.

مرحله سوم. ارائه گزارش از سیر موضوعات سوره

در این گزارش ستون‌های جدول ترسیم شده در مرحله قبل بیان می‌شوند. در این گزارش رئوس موضوعات مطرح در سوره مربوط به هر ستون بیان می‌شوند؛ در حدی که مجموع موضوعات جزئی بیان شده ذیل هر موضوع کلی طرح شوند.

در ارائه گزارش رابطه میان موضوعات یک ستون تحلیل ارتباط میان موضوعهای جزئی آن ستون مورد توجه نیست. به بیان دیگر در این مرحله تنها گزارش مدنظر است و به تحلیل ستونی (عمودی) نمی‌پردازیم.

سیر موضوعات این سوره عبارتست از:

- ستون اول: مشتمل بر ۱۲ قسمت که در حکم مقاطع سوره است و با محوریت پیامبر می‌تواند مورد تحلیل قرار گیرد. در گزارش این ستون موضوعات حائز اهمیت مورد توجه قرار گرفته از جمله:
 - ✓ تفاوت خطاب‌ها در مطلع داستانهای پیامبران
 - ✓ تکرار آیات «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةٍ وَ مَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ* وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ» به عنوان محوری برای تدبر در سوره
 - ✓ مصادیق «آیه»: رویانیده شدن زوج کریم، داستان ابراهیم، داستان موسی، داستان نوح، داستان هود، داستان صالح، داستان لوط، داستان شعیب به منظور کشف ارتباط میان این داستان‌ها و زوج کریم
 - ✓ توجه به عبارت «وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ» و بررسی ارتباط آن آیات مربوط به «مؤمنان» در سوره
- ستون دوم: مشتمل بر ۱۱ قسمت که همان بخش‌های میانی مقاطع ستون قبلی است و در ارتباط با قسمت قبلی خود از ستون اول و با محوریت پیامبر اکرم، موضوع اصلی را به خوبی تفصیل می‌دهد. موضوع اصلی سوره در مقطع اول آمده و در مقاطع بعدی تفصیل داده شده است.
- ستون سوم: در این سوره خالی است. اما به دلیل رویکرد جامعی که مجموعه سور طواسین داریم، وجود آن موضوعیت دارد.

مرحله چهارم. بررسی تفصیلی عبارت «وَمَا أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ» در سوره

برای بررسی دقیق این عبارت مراحل جزئی‌تر زیر طی شده‌است:

- ✓ بررسی آیات مربوط به مؤمنان سوره و گزاره‌نویسی از آن با محوریت ایمان
- ✓ بررسی آیات مربوط به گفتگوهای انبیا با مردم (اشتراک و اختصاص) و گزاره‌نویسی از آن با محوریت ایمان
- ✓ بررسی آیات مربوط به گفتگوهای انبیا با خدا (اشتراک و اختصاص) و گزاره‌نویسی از آن با محوریت ایمان
- ✓ بررسی آیات مربوط به وظایف انبیا (اشتراک و اختصاص) و گزاره‌نویسی از آن با محوریت ایمان
- ✓ بررسی آیات مربوط به گناهان اقوام (اشتراک و اختصاص) و گزاره‌نویسی از آن با محوریت ایمان
- ✓ بررسی آیات انتهایی سوره (۱۹۲-۲۲۷) و گزاره‌نویسی از آن با محوریت ایمان

نکته. در هر مراحل جزئی گزاره‌هایی مورد توجه هستند که عبارت «وما کان اکثرهم مؤمنین» را تفصیل دهند. بنابراین آیات هر بخش را به منظور فهم چرایی یا چگونگی ایمان نیاوردن اکثر مردم بررسی می‌کنیم تا زنجیره موضوعات استخراج شوند.

مرحله پنجم. بررسی آیات انتهایی سوره (۱۹۲-۲۲۷)

به دلیل حجم بیشتر آیات بخش پایانی، تفاوت آن با دیگر بخش‌ها و اهمیت ویژه آن در فهم موضوع سوره این بخش را به صورت جداگانه بررسی می‌کنیم.

در این مرحله

- ✓ اول. آیات انتهایی سوره را در جدولی که در بردارنده موضوعات این بخش است قرار می‌دهیم. انجام این کار به منظور فهم ریز موضوعات متنوع این بخش و نحوه ارتباط آنها با هم است.

این موضوعات عبارتند از: قرآن، مجرمان، دستورات به پیامبر اکرم، خداوند عزیز رحیم، من تنزل الشیاطین، الشیاطین، الذین آمنوا و عملوا الصالحات

- ✓ دوم. از موضوعات استخراجی با محوریت ایمان و موانع موجود بر سر راه آن گزاره نویسی می‌کنیم.

مرحله ششم. ترسیم نمودار بر اساس طبقه‌بندی آیات

تا اینجا بدست آمد که

- ✓ آیات ۹-۱: درباره ایمان نیاوردن قوم پیامبر خاتم است.
 - ✓ آیات ۱۰-۱۹۱: درباره سیر ایمان نیاوردن جوامع مختلف قبل از قوم پیامبر خاتم است.
 - ✓ آیات ۱۹۲-۲۲۷: درباره ایمان آوردن و موانع موجود بر سر راه آن در زمان رسول خاتم است.
- برای ترسیم نمودار این سوره بر اساس آنچه از ستون‌ها بدست آمد سه قسمت اصلی در نظر می‌گیریم:

- ✓ قسمت اول: آیات مربوط به اسماء و صفات الهی
- ✓ قسمت دوم: آیات مربوط به انبیای الهی که خود مشتمل بر دو بخش است: بخش اول از آیات ۱ تا ۱۹۲ و بخش دوم از آیات ۱۹۲ تا پایان سوره
- ✓ قسمت سوم: آیات مربوط به غیر مؤمنان که خود مشتمل بر دو بخش است: بخش اول از آیات ۱ تا ۱۹۲ و بخش دوم از آیات ۱۹۲ تا پایان سوره

مرحله هفتم. گزاره نویسی از نمودار

در این مرحله با توجه به موضوع محوری انتخابی (در اینجا موانع ایمان آوردن اختیاری) از بخش‌های مختلف نمودار در لایه‌های مختلف آن گزاره نویسی کنیم.

– گزاره استخراجی از نمودار باید به آیات عرضه شوند. در صورتی که پیوستگی سیاقی آیات سوره، گزاره مورد نظر را تایید کنند، گزاره صحیح است؛ در غیر این صورت نشان دهنده وجود خطا در همان موضع از نمودار است.

مرحله هشتم. جمع بندی سوره مبارکه

در این مرحله بنابر تحلیل‌های صورت گرفته به جمع بندی سوره در قالب گزارش می‌پردازیم. این گزارش باید دربردارنده تحلیلی از سوره با محوریت موضوع انتخابی باشد. اگر موضوع انتخابی، اصلی‌ترین موضوع سوره باشد، گزارش ارائه شده در این مرحله به ارائه غرض سوره نیز می‌پردازد.

هم‌چنین در این گزارش می‌توان مجموعه موضوعاتی که در این سوره می‌توانند به صورت محوری مورد بررسی قرار گیرند را تحت عنوان پژوهش‌های پیشنهادی ارائه داد.